Ιστορία και Θεωρία Πολιτευμάτων (2)

Καλλιόπη Κ. Παπακωνσταντίνου

Ανατολή -> δυναστεία Ισαύρων (717 - 802) - 8ος αιώνας - κοινωνικός διχασμός>εικονομαχία (έως 842)

- ισχυροποίηση μονών (θύλακες εικονολατρίας)
- Λέων Γ' ο Ίσαυρος (717 - 741)-> απαγόρευση λατρείας εικόνων (ήττες κατά των Αράβων , φυσικές καταστροφές κτλ αποδίδονταν στη λατρεία των εικόνων--> ειδωλολατρία)
- Κωνσταντίνος Ε' (ο Κοπρώνυμος) (741-775) -> αναδιοργάνωση θεμάτων +εικονομαχία
- Αρτάβασδος, σύζυγος της αδερφής του Κων/νου Ε', σφετεριστής στρατηγός θέματος Αρμενιακών (741-743), εικονόφιλος. Ο Κων/νος ανέκτησε τον θρόνο του και τύφλωσε τον Αρταβάσδο και τους γιούς του.
- Λέων Δ' (775-780): εικονομάχος
- Ειρήνη η Αθηναία (Σαρανταπήχαινα), συμβασίλισσα με τον υιό της Κων/νο Στ' (780-790), εικονόφιλη-> αναστήλωση εικόνων
- Κων/νος Στ' (780-797)-> τύφλωσή του μόλις ενηλικιώθηκε για να μην μπορεί να γίνει Αυτοκράτωρ
- 'Ειρήνη, πιστός **Αυτοκράτωρ'** (797-802)
- Νικηφόρος Α' (802-811)
- Μιχαήλ Ραγκαβές (811 - 813)
- Λέων Ε' ο Αρμένιος (813 - 820)

πρόσχημα για τον Πάπα

- Ο Πάπας Λέων Γ΄ θεώρησε ότι ο ρωμαϊκός αυτοκρατορικός θρόνος ήταν νομικά «κενός» επειδή δεν μπορούσε να τον κατέχει γυναίκα. Αυτό το επιχείρημα του έδωσε το τέλειο πρόσχημα να εφαρμόσει την *translatio imperii*, στέφοντας τον Καρλομάγνο ως Αυτοκράτορα των Ρωμαίων τα Χριστούγεννα του 800 μ.Χ.
- Η μονοκρατορία της Ειρήνης δεν κράτησε πολύ. Η οικονομική της πολιτική (μεγάλες φοροαπαλλαγές στα μοναστήρια για να εξασφαλίσει τη στήριξή τους-> ***'κουφισμοί'***) αποδυνάμωσε τα κρατικά ταμεία.
- 802 μ.Χ., ο γενικός λογοθέτης (υπουργός οικονομικών) Νικηφόρος οργάνωσε πραξικόπημα και την ανέτρεψε. Η Ειρήνη εξορίστηκε στη Λέσβο, όπου πέθανε απομονωμένη τον επόμενο χρόνο.
- Νικηφόρος-> σκληρά οικονομικά μέτρα για να ανορθώσει την οκονομία-> ***'κακώσεις'***

εικονομαχία στην Ανατολή

- έναρξη-> Λέων Γ’ 726: έκδοση διατάγματος με το οποίο η προσκύνηση των εικόνων χαρακτηρίστηκε ψευδολατρεία
- Λήξη-> 842 -> πρώτη Κυριακή Νηστειών = Κυριακή της Ορθοδοξίας (αναστήλωση εικόνων)
- Θεόφιλος και μετά το θάνατό του Θεοδώρα (αντί του ανήλικου γιού της Μιχαήλ)

Νομοθεσία Ισαύρων - Εκλογή (742 μ.Χ)

- Στην επικεφαλίδα (= *τίτλωσιν*) ο νόμος εμφανίζεται ως επιτομή της προηγού μενης κωδικοποίησης και νομοθεσίας (την οποία είχε κάνει ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός). *‘Επιδιόρθωση της ιουστ.νομοθ. επί το φιλανθρωπότερον’,* ιδίως του ποινικού δικαίου:
- Αποτελεί δηλαδή επιλογή νόμων από τις Εἰσηγήσεις, τον Πανδέκτη, τον Κώδικα καὶ τις Νεαρὲς Διατάξεις του Ιουστινιανού
- Γραμμένη στα ελληνικά με συντομία από τον Λέοντα Γ΄ τὸν Ισαυρο (717-741 μ.Χ.) και τον Κωνσταντίνο Ε΄ (741-775 μ.Χ.)
- γνώρισε μεγάλη διάδοση, μεταφράστηκε στα αραβικά, αρμενικά, σλαβικά

καινοτομίες της Εκλογής

- στο δίκαιο του γάμου: διεύρυνση κωλυμάτων γάμου λόγω συγγένειας μέχρι έκτου βαθμού και λόγω πνευματικής συγγένειας
- καθιέρωση μισθοδοσίας δικαστών και δικαστικών υπαλλήλων από το κράτος (προκειμένου να βελτιωθεί η απονομή της δικαιοσύνης και προς αποτροπή διαφθοράς - δωροδοκίας των δικαστών)
- μεταρρύθμιση ποινικού δικαίου -> βλ. 17ο κεφάλαιο Εκλογής (π.χ. κατάργηση εξιδιασμένων τρόπων εκτέλεσης θανατικής ποινής, καθιέρωση ποινής ακρωτηριασμού, π.χ. ρινότμηση σε περίπτωση μοιχείας, ακρωτηριασμός χεριού σε περίπτωση κλοπής κτλ. (‘ποινές-κάτοπτρο’), κατάργηση διαφοροποίησης ποινής αναλόγως προς την κοινωνική θέση του δράστη - έντιμοι (*honestiores*) & ευτελείς (*humiliores*)

έντιμοι και ευτελείς *(honestiores-humiliores)*

- *honestiores* = ανώτερες τάξεις (Συγκλητικοί, ιππείς, μέλη των τοπικών συγκλήτων των πόλεων). Και γενικότερα, και στους επόμενους αιώνες, πλούσιοι και με πολιτικές διασυνδέσεις πολίτες, συνήθως μεγαλογαιοκτήμονες
- *humiliores* = κατώτερες τάξεις, θεωρούνται, κατά τεκμήριο , επίκινδυνοι για την ασφάλεια
- ήδη από το τέλος του 2ου αιώνα μ.Χ., οι ποινές διαφοροποιούντο αναλόγως προς την κοινωνική θέση των καταδικασθέντων. Αυτή τη διαφοροποίηση έρχεται να καταργήσει η Εκλογή

τίτλωσις Εκλογής

- *ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, τῶν σοφῶν καὶ φιλευσεβῶν βασιλέων, ἀπὸ τῶν ἱ νστιτούτων, τῶν διγέστων, τοῦ κώδικος, τῶν νεαρῶν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ διατάξεων (5)*
- *καὶ ἐπιδιόρθωσις εἰς τὸ φιλανθρωπότερον*
- *ἐκτεθεῖσα ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος θ΄ ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ϛσμη΄*

- **,ϛσμη'** =6248
- 5508 = έτος κτίσεως κόσμου (το αφαιρούμε από την αναγραφόμενη ημ/νία, έτσι εδώ φτάνουμε στο 740 μ.Χ.
- Anno mundi (από κτίσεως κόσμου)-->
- οι μελετητές της Παλαιάς Διαθήκης προσπάθησαν να υπολογίσουν αυτή την 'αρχή του κόσμου' προτείνοντας διάφορες χρονολογίες, όπως το 5508 π.Χ και το 5493 π.Χ. Στο βυζάντιο επικρατεί η χρονολόγηση που υιοθέτησαν οι Ο΄στη μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης, με βάση την πενθέκτη (εν Τρούλω) οικουμ σύνοδο του 692, δηλ. το 5508 (αλλά δεν είναι και απόλυτο)

Προοίμιον Εκλογής

Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
Λέων καὶ Κωνσταντῖνος πιστοὶ βασιλεῖς

Ὁ δεσπότης καὶ ποιητὴς τῶν ἁπάντων Θεὸς ἡμῶν, ὁ κτίσας τὸν ἄνθρωπον καὶ τιμήσας αὐτὸν τῇ αὐτεξουσιότητι, *νόμον* αὐτῷ κατὰ τὸ προφητικῶς εἰρημένον *δεδωκὼς εἰς βοήθειαν* πάντα αὐτῷ τά τε πρακτέα καὶ ἀπευκταῖα δι' αὐτοῦ κατέστησε γνώριμα, τὰ μὲν αἱρεῖσθαι ὡς σωτηρίας ὑπάρχοντα πρόξενα, τὰ δὲ ἀπωθεῖσθαι ὡς κολάσεως αἴτια· καὶ οὐδεὶς τῶν τὰ αὐτοῦ φυλασσόντων ἢ, ὅπερ ἀπέστω, ἀθετούντων δικαιώματα τῆς καταλλήλου τῶν ὀπωσοῦν πραττομένων διαψευσθήσεται ἀντιδόσεως· Θεὸς γὰρ ὁ προεπαγγειλάμενος τὰ ἀμφότερα, οὗ τῶν λόγων ἡ δύναμις κεκτημένη τὸ ἀμετάθετον καὶ τῇ ἑκάστου ἐργασίᾳ ἀντιμετροῦσα τὰ ἄξια κατὰ τὸ εὐαγγελικῶς εἰρημένον οὐ *παρελεύσεται.*

Ἐπεὶ οὖν τὸ κράτος τῆς βασιλείας ἐγχειρίσας ἡμῖν, ὡς ηὐδόκησε, δεῖγμα τοῦτο τῆς ἐν φόβῳ πρὸς αὐτὸν ἀγαπήσεως ἡμῶν ἐποιήσατο κατὰ Πέτρον, τὴν κορυφαιοτάτην τῶν ἀποστόλων ἀκρότητα, *ποιμαίνειν* ἡμᾶς κελεύσας τὸ πιστότατον *ποίμνιον*, οὐδὲν αὐτῷ πρῶτον ἢ μεῖζον τῆς *ἐν κρίματι καὶ δικαιοσύνῃ* τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταπιστευθέντων ἡμῖν κυβερνήσεως εἰς ἀντίδοσιν εἶναι γινώσκομεν, ὡς ἐντεῦθεν *πάσης ἀδικίας λύεσθαι σύνδεσμον καὶ βιαίων συναλλαγμάτων στραγγαλιὰς διαλύεσθαι* καὶ τὰς τῶν πλημμελούντων ὁρμὰς ἀνακόπτεσθαι, καὶ οὕτως ταῖς κατ' ἐχθρῶν νίκαις ὑπὸ τῆς αὐτοῦ παντοδυνάμου χειρὸς στεφανοῦσθαι ἡμᾶς τοῦ περικειμένου διαδήματος πολυτελέστερόν τε καὶ τιμιώτερον, εἰρηναῖόν τε ἡμῖν καθίστασθαι τὸ βασίλειον καὶ εὐσταθὲς τὸ πολίτευμα.

Ὅθεν ταῖς τοιαύταις μερίμναις ἐνασχολούμενοι καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ καὶ τῷ κοινῷ συμφερόντων εὕρεσιν ἀκοίμητον τὸν νοῦν καταστήσαντες τήν τε δικαιοσύνην πάντων τῶν ἐπιγείων προτιμήσαντες ὡς πρόξενον τῶν οὐρανίων ὑπάρχουσαν καὶ τομωτέραν ξίφους παντὸς τῇ τοῦ ἐπ' αὐτῇ θεραπευομένου δυνάμει κατὰ τῶν πολεμίων τυγχάνουσαν ἐν πολλαῖς τε βίβλοις τὰ ὑπὸ τῶν προβεβασιλευκότων νενομοθετημένα γεγράφθαι γινώσκοντες καὶ τοῖς μὲν δυσδιάγνωστον τὸν ἐν αὐτοῖς περιεχόμενον νοῦν, τοῖς δὲ καὶ παντελῶς ἀδιάγνωστον, καὶ μάλιστα τοῖς ἔξω τῆς θεοφυλάκτου ταύτης καὶ βασιλίδος ἡμῶν πόλεως εἰδότες τυγχάνοντα, μετακαλεσάμενοι τούς τε ἐνδοξοτάτους ἡμῶν πατρικίους τόν τε ἐνδοξότατον κυέστορα καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους ὑπάτους καὶ ἀντιγραφεῖς καὶ λοιποὺς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἔχοντας πάσας τὰς αὐτὰς βίβλους συναθροισθῆναι παρ' ἡμῖν ἐκελεύσαμεν καὶ πάσας μετ' ἐπιμελοῦς ἐπισκέψεως ἀνακρίναντες διά τε τῶν ἐν ταῖς αὐταῖς βίβλοις εὐθέτως ἐμφερομένων διά τε τῶν παρ' ἡμῶν νεαρῶς θεσπισθέντων τῶν ἐπισυχναζόντων πραγμάτων καὶ συναλλαγμάτων τὰς κρίσεις καὶ τὰς καταλλήλους τῶν ἐγκλημάτων ποινὰς ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ φανερωτέρως τε καὶ λεπτοτέρως ἀναληφθῆναι ἁρμόδιον ἡγησάμεθα πρὸς εὐσύνοπτον τῆς τῶν τοιούτων εὐσεβῶν νόμων δυνάμεως εἴδησιν καὶ τὴν ἐν εὐκρινείᾳ τῶν πραγμάτων εὐλύτωσιν καὶ τὴν δικαίαν τῶν πλημμελούντων ἐπεξέλευσιν καὶ τὴν τῶν ἐπιρρεπῶς πρὸς τὸ πλημμελεῖν διακειμένων ἀναστολὴν καὶ διόρθωσιν.

Τοὺς δὲ μετιέναι τεταγμένους τὰ νόμιμα πάντων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν παραινοῦμεν ἅμα καὶ παρεγγυῶμεν ἀπέχεσθαι καὶ ἀπὸ ὑγιοῦς διανοίας προφέρειν τῆς ἀληθοῦς δικαιοσύνης τὰ κρίματα καὶ μήτε πένητος καταφρονεῖν μήτε δυνάστην ἀδικοῦντα ἐᾶν ἀνεξέλεγκτον, μήτε μὴν σχήματι μὲν καὶ λόγῳ τὴν δικαιοσύνην ὑπερθαυμάζειν καὶ τὴν ἰσότητα, ἔργῳ δὲ τὸ ἄδικον καὶ πλεονεκτικὸν προτιμᾶν ὡς ὠφέλιμον, ἀλλὰ δύο κρινομένων παρ' αὐτοῖς, τοῦ τε πλεονεκτοῦντος καὶ τοῦ τὸ ἔλαττον ἔχοντος, εἰς τὸ πρὸς ἀλλήλους ἐπανισοῦν αὐτοὺς ἵστασθαι καὶ τοσοῦτον ἀφαιρεῖν τοῦ ὑπερέχοντος, ὅσον ἐλαττούμενον εὔρωσι τηνικαῦτα τὸν ἀδικούμενον· οἱ γὰρ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς προεναποκειμένην μὴ ἔχοντες, ἀλλ' ἢ χρήμασι διεφθαρμένοι ἢ φιλίᾳ χαριζόμενοι ἢ ἔχθραν ἀμυνόμενοι ἢ δυναστείαν δυσωπούμενοι κρίμα κατευθύνειν οὐ δύνανται δεικνύντες ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν ψαλμῳδὸν ἀληθεύοντα· *εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε; εὐθείας κρίνατε, οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων; καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῇ, ἀδικίαν αἱ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν.* ὥσπερ καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν τὸ περὶ τὴν κρίσιν ἄνισον τῇ τῶν σταθμίων προσηγορίᾳ παροιμιακῶς αἰνιττόμενος ἔφησε· *στάθμιον μέγα καὶ μικρὸν βδελυκτὰ παρὰ κυρίῳ.*

Καὶ ταῦτα τοῖς νοοῦσι μὲν τὸ δίκαιον, παρατρέπουσι δὲ τὴν ἀλήθειαν παραινετικῶς ἅμα καὶ προμαρτυρικῶς παρ' ἡμῶν διατέτακται· οἷς δὲ τοῦτο διὰ τὸ περὶ τὴν φρόνησιν ἐλλιπὲς ὑπάρχει δυσθήρατον καὶ διανεῖμαι τὸ ἴσον ἑκάστῳ παντελῶς αὐτοῖς τυγχάνει ἀνέφικτον, οὗτοι κατὰ τὸ ὑπὸ Ἰησοῦ τοῦ Σιρὰχ λεγόμενον *μήτε παρὰ κυρίου ἡγεμονίαν ζητείτωσαν μήτε παρὰ βασιλέως καθέδραν δόξης αἰτείτωσαν μήτε γίνεσθαι κριταὶ προαιρείτωσαν ἀδικίας οὐδαμῶς ἐξαίρειν ἰσχύοντες.* οἱ δὲ νοῦ καὶ φρονήσεως μέτοχοι καὶ δικαιοσύνης ἀληθοῦς ἐναργεῖς ἐπιστήμονες ὀρθὰ περὶ τὰς κρίσεις βλεπέτωσαν καὶ ἀπαθῶς τὰ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ νεμέτωσαν. οὕτω γὰρ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία, περισσοτέρως αὐτοῖς τοῦ δικαίου τὴν γνῶσιν χαρίζεται καὶ ἀνακαλύπτει τῶν πραγμάτων τὰ δυσεξεύρετα· ὃς καὶ τὸν Σολομῶντα ἐκζητήσαντα τὸ δίκαιον ἐν ἀληθείᾳ ἐσόφισε καὶ τὴν περὶ τοῦ παιδίου κρίσιν ὀρθῶς καὶ εὐθυβόλως ταῖς γυναιξὶν ἐξενεγκεῖν ἐχαρίσατο· ἐπειδὴ γὰρ ἀμάρτυρα ἦν τὰ παρ' ἑκατέρας λεγόμενα, ἐπὶ τὴν φύσιν χωρῆσαι τοῦτον ἐκέλευσε καὶ δι' αὐτῆς εὑρεῖν τὸ ἀγνοούμενον παρεσκεύασεν, ὅτε ἡ μὲν ἀλλοτρία ἀπαθῶς τὸ περὶ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ παιδὸς κατεδέξατο πρόσταγμα, ἡ δὲ ἀληθὴς μήτηρ οὐδὲ τὴν ἀκοὴν ὑποσχεῖν τῷ προστάγματι διὰ τὴν φυσικὴν φιλοστοργίαν ἠνέσχετο.

Ταῦτα νοείτωσαν, ταῦτα φρονείτωσαν, ἐν τούτοις ἀναστρεφέσθωσαν οἱ παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας κρίνειν τεταγμένοι τὰ πράγματα καὶ τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν νόμων ἐγκεχειρισμένοι τὰ δίκαια στάθμια· ἐν τούτοις γὰρ τὸν τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἡμῖν ἐγχειρίσαντα Θεὸν θεραπεύειν σπουδάζομεν, ἐν τούτοις τοῖς ὅπλοις τῇ δυνάμει αὐτοῦ εὐσθενῶς ἀντιτάσσεσθαι τοῖς πολεμίοις βουλόμεθα, ἐν τούτοις τὸ χριστοσημείωτον καὶ παρὰ τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας ὑποτεταγμένον τῇ ἡμετέρᾳ πραότητι ποίμνιον αὔξειν ἐπ' ἀγαθοῖς καὶ προκόπτειν πιστεύομεν, ἐν τούτοις ἀποκαθίστασθαι ἡμῖν τὴν ἀρχαίαν τοῦ πολιτεύματος δικαιοδοσίαν ἐλπίζομεν.

Τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰρηκότος· *μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνετε,* πάσης δοσοληψίας ἀπέχεσθαι δίκαιον· γέγραπται γάρ· *οὐαὶ οἱ δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν δώρων καὶ ὁδὸν ταπεινῶν ἐκκλίνοντες, τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες ἀπ' αὐτῶν· ὧν ἡ ῥίζα ὡς χοῦς ἔσται, καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν ὡς κονιορτὸς ἀναβήσεται, ἀνθ' ὧν τὸν νόμον κυρίου πληροῦν οὐκ ἠθέλησαν. ξένια γὰρ καὶ δῶρα ἐκτυφλοῖ σοφῶν ὀφθαλμούς.* ὅθεν τῆς τοιαύτης αἰσχροκερδείας ἀναστολὴν παντελῶς ποιεῖσθαι σπουδάζοντες ἐκ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν σακελλίου ὡρίσαμεν τῷ τε ἐνδοξοτάτῳ κυέστορι, τοῖς ἀντιγραφεῦσι καὶ πᾶσι τοῖς ἐπὶ τοῖς δικαστικοῖς κεφαλαίοις καθυπουργοῦσι τοὺς μισθοὺς παρέχεσθαι πρὸς τὸ ἐξ οἱουδήποτε προσώπου παρ' αὐτοῖς κρινομένου μηδὲν αὐτοὺς λαμβάνειν τὸ σύνολον, ἵνα μὴ τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου λεγόμενον καὶ εἰς ἡμᾶς πληρωθῇ· *ἀπέδοντο ἀργυρίῳ τὸ δίκαιον,* καὶ μέλλωμεν ἐντεῦθεν θεϊκῆς τυγχάνειν ἀγανακτήσεως ὡς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ παραβάται γενόμενοι.

Προοίμιον Εκλογής -αναφορές στον σοφό Σολομώντα (972 π.Χ. βασιλεία επί 40 χρόνια)

- αναφορές γενικότερα στην Π. Διαθήκη-> λειτουργούν ως πρότυπο οι βασιλείς που αναφέρονται εκεί,
- επίσης ανεικονικός ο ιουδαϊσμός (Παλαιά Διαθήκη: *«οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆ ς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσῃς αὐτοῖς.»*)
- έκτισε τον περίφημο ναό των Εβραίων (καταστράφηκεα πό τους Ρωμαίους το έτος 70 μ.Χ., και ολοσχερώς το 130 μ.Χ.=> διασπορά Εβραίων)

Ιερουσαλήμ, το τείχος των δακρύων και τέμενος Άλ Άκσα

διπλωματία μέσω προξενιού

- 781: Η Ειρήνη ως αντιβασίλισσα έστειλε πρέσβεις στον Καρλομάγνο και αρραβώνιασε τον γιο της Κωνσταντίνο Στ΄ με την κόρη του Ροτρούδη (Ερυθρώ κατά τους Βυζαντινούς).
- 788 μ.Χ.: Η Ειρήνη διέλυσε τον αρραβώνα, καθώς στράφηκε σε άλλες πολιτικές συμμαχίες.
- Τα Χριστούγεννα του 800 μ.Χ.: Ο Πάπας Λέων Γ' έστεψε τον Καρλομάγνο Αυτοκράτορα των Ρωμαίων στη Ρώμη. Η κίνηση αυτή προσέβαλε βαθιά την Κωνσταντινούπολη, καθώς θεωρήθηκε ότι ο Πάπας δεν αναγνώριζε την Ειρήνη (η οποία κυβερνούσε πλέον μόνη της) ως αυτοκράτειρα (‘Αυτοκράτωρ’).
- η εξασθένιση της εξουσίας (εμφύλιος πόλεμος, στην ουσία, λόγω της εικονομαχίας) επιταχύνει τις εξελίξεις στη Δύση (αναγόρευση μιας μοναδικής και πανίσχυρης κεφαλής)

- Πρόταση γάμου: Σύμφωνα με ιστορικές πηγές, ο Καρλομάγνος έκανε πρόταση γάμου στην Ειρήνη με στόχο να ενώσει την Ανατολική και τη Δυτική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Ο γάμος αυτός ωστόσο δεν πραγματοποιήθηκε, καθώς η Ειρήνη ανατράπηκε το 802 μ.Χ. από τον Νικηφόρο Α'.

μικρογραφία από γερμανική παλαίτυπη μετάφραση του βιβλίου του Βοκάκιου De mulieribus claris, περ. 1474.

τύφλωση Κωνσταντίνου Στ’

- Θεοφάνης, σ. 732 : *«και περί ώραν εννάτην εκτυφλούσιν αυτόν δεινώς και ανιάτως προς το αποθανείν αυτόν, γνώμη της μητρός και των συμβούλων αυτής. Εσκοτίσθη δε ο ήλιος επί ημέρας ιζ΄ και ουκ έδωκε τας ακτίνας αυτού, ώστε πλανάσθαι τα πλοία και φέρεσθαι».*

- *(Θεοφάνης ο Ομολογητής: 760 – 12 Μαρτίου 817/818 μ.Χ.* , εικονολάτρης, φυλακίστηκε και εξορίστηκε στη Σαμοθράκη, όπου και πέθανε)

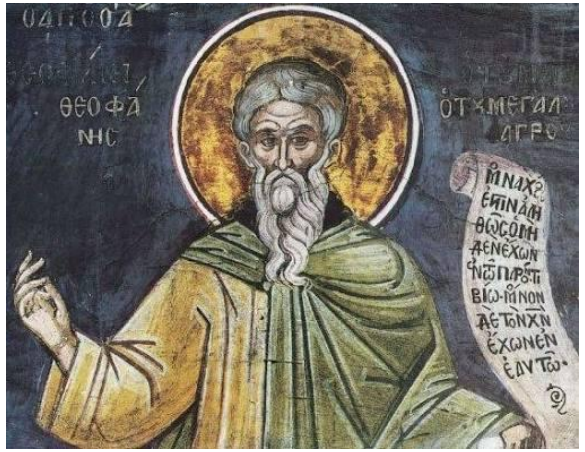

Θεόφιλος-Κασσιανή - Θεοδώρα (830 μ.Χ.)

- Θεόφιλος: Ὡς ἀρα διά γυναικός ἐρρύη τὰ φαῦλα» («Από τη γυναίκα ήρθαν στον κόσμο τα κακά [πράγματα]»)
- Κασσιανή: «Ἀλλά καὶ διά γυναικός πηγάζει τά κρείττω» («Αλλά και από τη γυναίκα [ήρθαν στον κόσμο] τα καλά [πράγματα]»)
- Το τροπάριο της Κασσιανής (Μ. Τρίτη) : *η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή.*
- *«ὦν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὔα τὸ δειλινόν, κρότον τοῖς ὠσὶν ἠχηθεῖσα, τῷ φόβῳ ἐ κρύβη».*

δυναστεία Αμορίου (820-867 μ.Χ.)

- Μιχαήλ Β' Τραυλός (820-829)
- Θεόφιλος (829-842) υιός του Μιχαήλ Β'
- Μιχαήλ Γ' ο Μέθυσος (842-867), υιός του Θεοφίλου, με αντιβασίλισσα τη μητέρα του
- Θεοδώρα (842-856) (και αδερφός της Βάρδας=σημαντική επιρροή)
- Η πολιτιστική και πνευματική αναγέννηση επί Μιχαήλ Γ΄ και του Καίσαρα Βάρδα (ίδρυση της Σχολής της Μαγναύρας).
- Το ξεκίνημα του εκχριστιανισμού των Σλάβων από τους Αγίους Κύριλλο και Μεθόδιο.
- Πατριάρχης Φώτιος (820 - 893): μεγάλη πνευματική μορφή
- έρις με Ιγνάτιο (εκλεκτό της Θεοδώρας) για τον πατριαρχικό θρόνο (858-> χρίσμα ως Πατριάρχη) Καθαίρεση Ιγνατίου λόγω αποδοκιμασίας του προς τον αντιβασιλέα Βάρδα
- αντίθεση με Πατριαρχείο Ρώμης που αποτέλεσε το πρώτο σχίσμα εκκλησιών (οριστικά το 1054)(ο Φωτιος αφορίστηκε από τον Πάπα το 863--> απαρχές σχίσματος εκκλησιών,)
- Έργα: Μυριόβιβλος ή Βιβλιοθήκη, Λέξεων Συναγωγή κ.ά.

θέματα (πρώτα στη Μ. Ασία, αργότερα και στηΒαλκανική)

- ξεκίνησαν ήδη από τον Ηράκλειο (7ος αιώνας)
- παραχώρηση καλλιεργήσιμης γης σε στρατιώτες (στρατιωτόπια, βλ και τιμάρια)
- Στρατηγός: και διοικητική εξουσία

Η κρατική οργάνωση επί Καρλομάγνου

- *“Οι βασικές δομές που επί αιώνες καθόρισαν τη διακυβέρνηση της Ευρώπης, μορφοποιήθηκαν κατά την εποχή του Καρλομάγνου και των διαδόχων του”* (David Nicholas, *Η εξέλιξη του Μεσαιωνικού κόσμου,* Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1999)

Ο τίτλος του Καρλομάγνου (στα λατινικά)

- *Karolus serenissimus Augustus a Deo coronatus magnus pacificus imperator Romanum gubernans imperium*
- *(=Κάρολος, γαληνότατος Αύγουστος, εστεμμένος από τον Θεό, μέγας ειρηνοποιός Αυτοκράτορας Ρωμαίων που κυβερνά την Αυτοκρατορία)*
- (πριν από τη στέψη του από τον Πάπα το 800 μ.Χ. ο τίτλος του ήταν ***Rex*** *Francorum et Longobardorum)*
- Στα ελληνικά πάντως, ο *imperator* μεταφράστηκε ως *'βασιλεύς'* (βλ. Ηράκλειο, 7ος αι.μ.Χ.), ενώ ο *rex* ως *ρήγας.*

βασιλεύς *(rex)*

- θεωρούσε ότι οι διαταγές του έπρεπε να εισακούονται τυφλά, στην πραγματικότητα ήταν εξαρτημένος για την επιβολή των διαταγμάτων του από τους άρχοντες των ελεύθερων υπηκόων του. Παρέμενε ο στρατιωτικός ηγέτης που περιόδευε στο βασίλειό του. Όπου πήγαινε έπρεπε να τον φιλοξενούν αυτόν και την περιοδεύουσα αυλή του.
- επίκεντρο της βασιλικής εξουσίας--> ο οίκος του βασιλιά *(domus regia*)
- Οι διάφοροι αξιωματούχοι είχαν αρμοδιότητες όχι εκ της θέσης τους, αλλά αναλόγως με την προσωπικότητα και τις σχέσεις τους με τον βασιλια΄.
- κόμης (*comes*)--> επικεφαλής της αυλής και των άλλων αξιωματούχων, θαλαμηπόλου και διαφόρων φροντιστών.
- ο σταβλάρχης (κοντόσταβλος-> *comes stabuli*)-->είχε και στρατιωτικές αρμοδιότητες

διοικητική οργάνωση

- διαίρεση βασιλείου σε **κομητείες** και **δουκάτα** , όπου κυριαρχούσαν οι τοπικοί γαιοκτήμονες . Τους κόμητες και δούκες διόριζε ο βασιλιάς. <*comes* (λατ.)= σύντροφος, σύμβουλος του βασιλέως (γερμ. *Graf*), *dux* (λατ.)=ηγέτης, οδηγός, διοικητής στρατεύματος στις παραμεθόριες περιοχές (γερμ. *Herzog*)>, μαρκήσιος=κόμης των συνόρων (γερμ. Markgraf-> κόμης της μαρκιωνίας) . Μετεξελίχθηκαν σε κληρονομητό αξίωμα.
- επίσης, **επισκοπές** εκκλησίας. Οι επίσκοποι ασκούσαν και κοσμική εξουσία στα όρια των πόλεων της επισκοπής τους. Επίσης, δίκαζαν εκκλησιαστικές διαφορές. Οι κόμητες διοικούσαν την ύπαιθρο των πόλεων *(pagus* ή *comitatus)*.
- την εποχή του Καρλομάγνου υπήρχαν 250 κομητείες στο φραγκικό βασίλειο, στις οποίες ο κόμης ασκούσε εκτελεστική και δικαιοδοτική εξουσία .
- *missi*= απεσταλμένοι του βασιλέως. Δύο *missi*, ένας λαϊκός και ένας κληρικός περιόδευαν το βασίλειο και ήλεγχαν τις δραστηριότητες των κομήτων. Οι κόμητες ήταν υπό τις διαταγές των δουκών που ασκούσαν στρατιωτικά καθήκοντα.

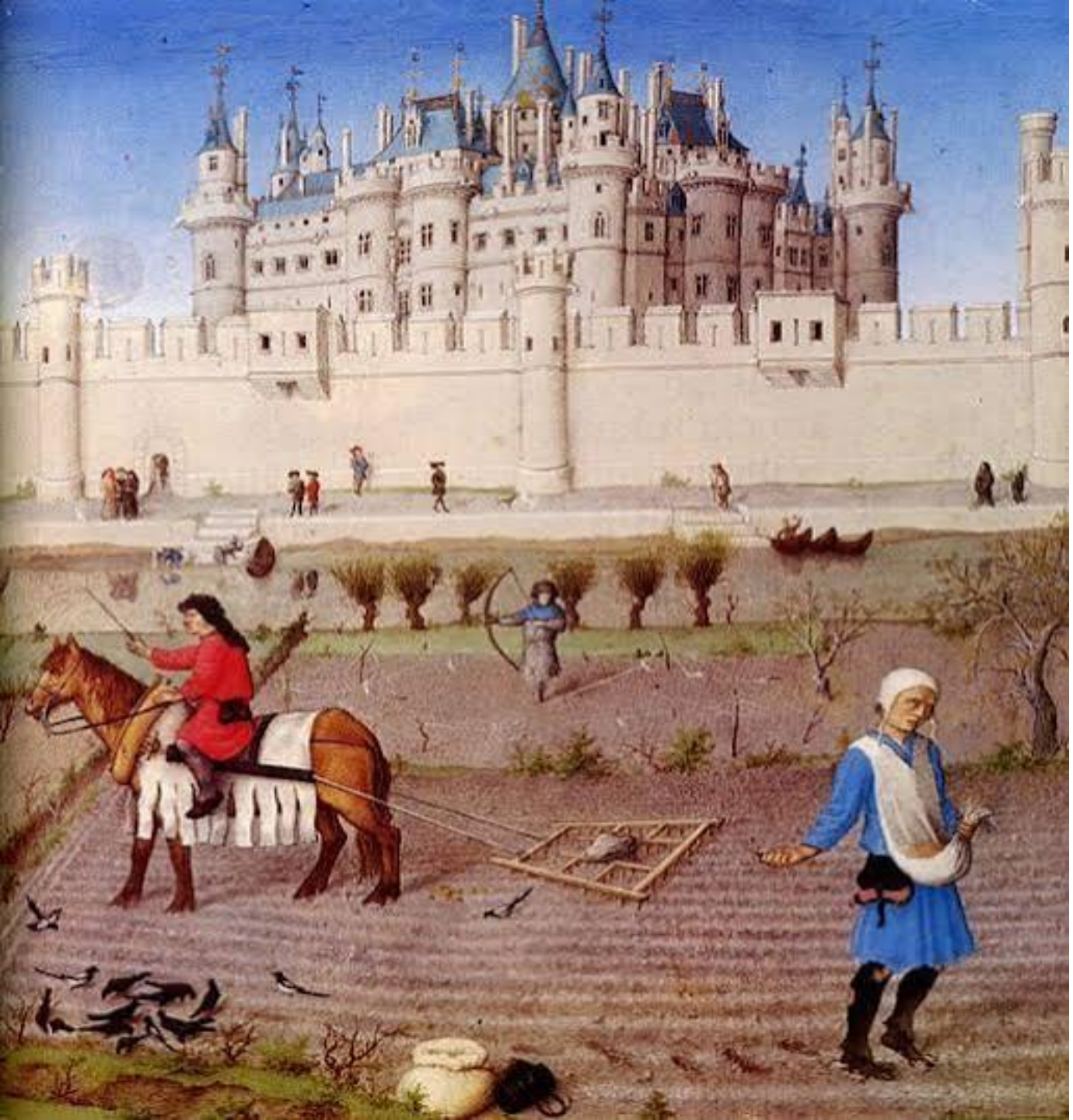

civitas et pagus

(*civitas*=περιοχή μιας πρώην ρωμαϊκής πόλης, εντός των τειχών, στην οποία η επισκοπή ασκούσε κοσμική εξουσία).

απονομή δικαιοσύνης

- οι κόμητες συγκαλούσαν τα δικαστήρια της κομητείας τους εν ονόματι του βασιλέως *(mallus= συνέλευση ελεύθερων ανδρών).* Σε υποθέσεις προδοσίας κτλ προήδρευε ο ίδιος ο βασιλιάς.
- το δικαστήριο κάθε κομητείας *(placitum maior)* συνερχόταν κάθε τετράμηνο (κάθε εξάμηνο στην Αγγλία) με υποχρεωτική συμμετοχή όλων των ελεύθερων γαιοκατόχων της κομητείας.
- *rachimburgii -->scabini* επί Καρλομάγνου= αρχικά ένορκοι λαϊκοί δικαστές που στη συνέχεια έγιναν μόνιμο σώμα 7υπαλλήλων με νομικές γνώσεις (ή *boni homines,*γαλλ. *prud-hommes,* γερμ. *Schöffe*) που πρότειναν ποινές με βάση το εθιμικό δίκαιο ή/και τους νόμους
- βικαριάτο (lat.*vicariatus*,αγγλ. *hundred,* γερμ*. Hundertschaft*) = κατώτατο δικαστήριο *(placitum minor)* που δίκαζε κάθε 2 ή 4 εβδομάδες υπό τηνπροεδρία ενός βικαρίου (*hundredman*)--> τοποτηρητή του κόμη (ελλ. έξαρχος)--> περιελάμβανε 100 νοικοκυριά
- Σε κάθε δικαστήριο υποχρεωτικά έπρεπε να υπάρχει υπάλληλος που να γνωρίζει λατινικά.

Judicial Debate.
Henricus Bohic, *Distinctiones in Decretales Gregorii IX*, c.1450-75.
Tours - BM - ms. 0575, f. 117

Το Δίκαιο

- 6ος αιώνας: Ιουστινιάνεια Κωδικοποίηση (*Institutiones, Digesta, Codex, Novellae*)--> μετονομαζόμενη αργότερα ***Corpus Iuris Civilis***
- 544: *Pragmatica Sanctio pro petitione Vigilli*, με την οποία ο Ιουστινιανός, κατ'αίτηση του Πάπα Βιγιλίου, καθιστά την κωδικοποίησή του εφαρμοστέο δίκαιο και στις ανακτημένες περιοχές στη Δύση.
- Η ιουστινιάνειος κωδικοποίηση εφαρμόζεται μέχρι οι ανακτημένες περιοχές να ανακαταληφθούν, π.χ. από Λομβαρδούς τον 8ο αιώνα, της Ν. Ιταλίας από τους Νορμανδούς,
- Βυζαντινές συλλογές, όπως η Εκλογή των Ισαύρων, το Πρόχειρον Νόμων και η Εισαγωγή των Μακεδόνων θα αποτελέσουν τη βάση τοπικών κωδικοποιήσεων του 10ου αιώνα, όπως το *Prochiron legum (Prochiron Calabriae)*
- Ο Καρλομάγνος διατάσσει την καταγραφή του άγραφου δικαίου και την επανέκδοση παλαιότερων νομοθετημάτων, όπως ο **Σαλικός Νόμος *(lex Salica)*** των Φράγκων του 6ου αιώνα.

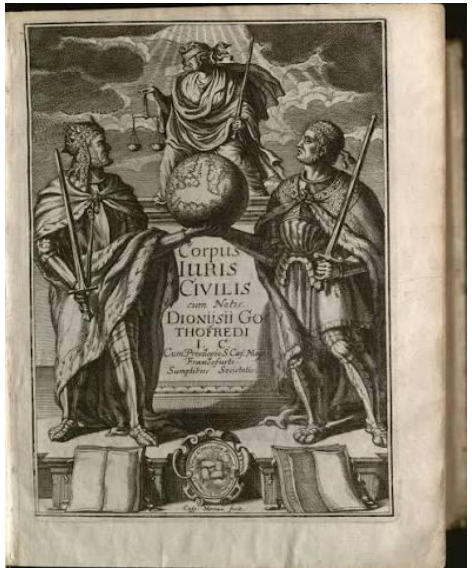

Ιουστινιάνειος Κωδικοποίηση (6ος αιώνας)

Ιουστινιανός 527 - 565 μ.Χ.

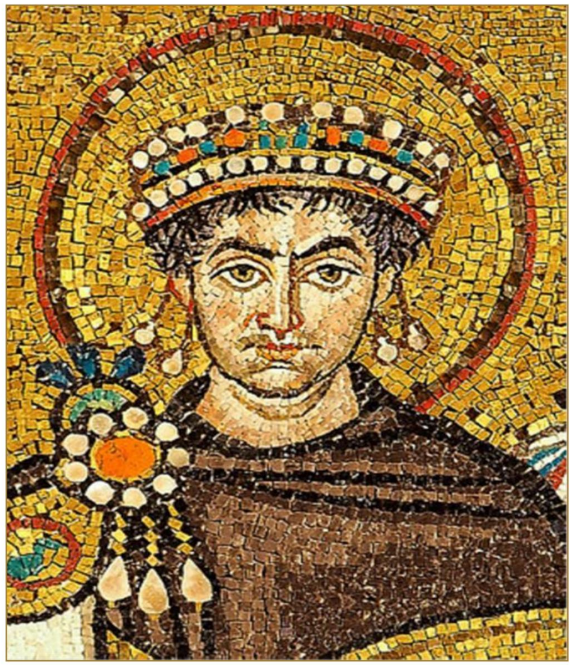

Στοχοθεσία Ιουστινιανού

- Ο Ιουστινιανός ήθελε να διασώσει την κλασική παράδοση και την ενότητα του ρωμαϊκού δικαίου και να το χρησιμοποιήσει ως μέσον συνοχής που θα συντελούσε στην παλινόρθωση του μεγαλείου της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

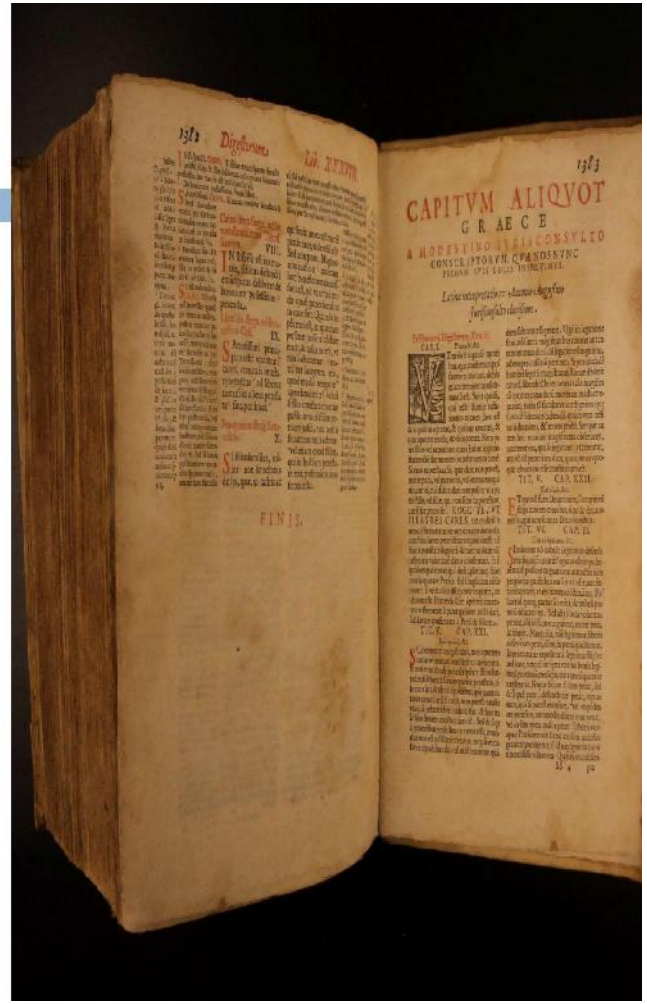

Η κωδικοποίηση του Ιουστινιανού

- Codex (534 β’ έκδοση)
- Digesta (533)
- Institutiones (533)
- Novellae Constitutiones (158 Νεαραί Διατάξεις)

Institutiones – εισηγήσεις -533

- Συντάχθηκαν από τρεις καθηγητές, Τριβωνιανό, Δωρόθεο και Θεόφιλο.
- Κατά το πρότυπο των Εισηγήσεων του Γαϊου (2ος αι.μ.Χ.)

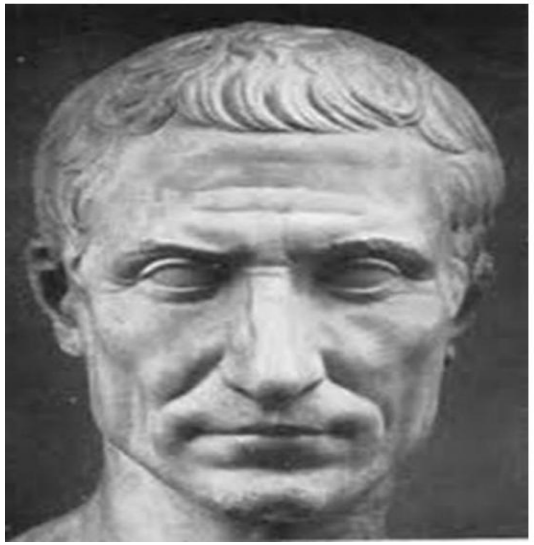

- Γάιος
- Παλίμψηστος περγαμηνή

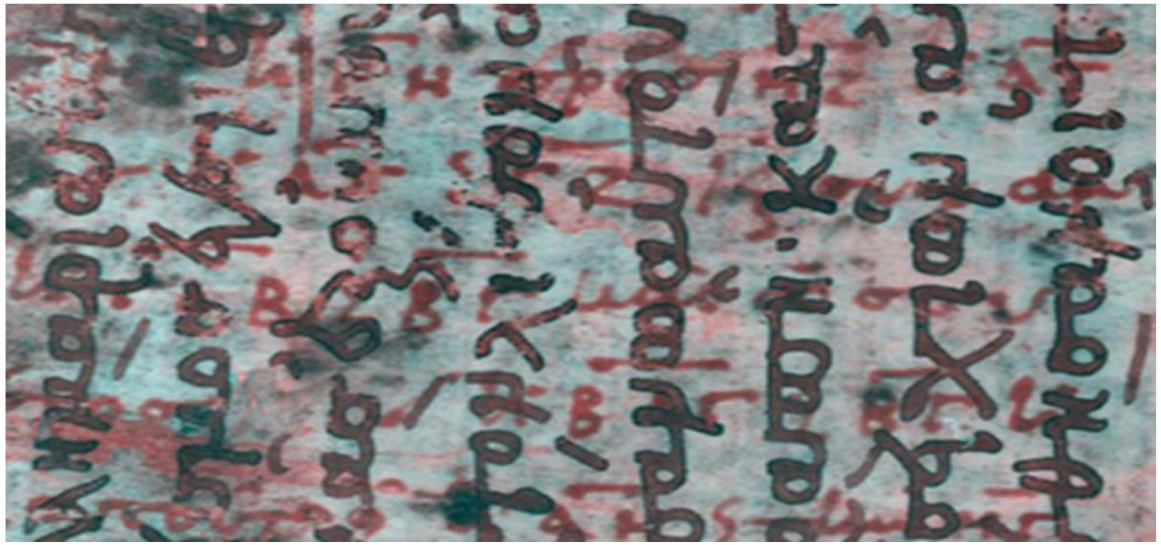

Codex

- Αυτοκρατορικές constitutiones από τον Αδριανό (130 μ.Χ.)
- Βασίσθηκε στους προγενέστερους κώδικες
- 12 βιβλία (αναφορά και φόρος τιμής στον Δωδεκάδελτο νόμο)
- Κάθε βιβλίο υποδιαιρείται σε τίτλους, με τον καθένα να αφορά σε συγκεκριμένο αντικείμενο.
- Στο εσωτερικό των τίτλων οι constitutiones παρατίθενται κατά χρονολογική σειρά.
- Κάθε constitutio αναφέρει τον αυτοκράτορα που την εξέδωσε, την ταυτότητα του παραλήπτη, τόπο και χρόνο έκδοσης.

DIGESTA (Πανδέκτης)

Καλλιόπη Παπακωνσταντίνου

Νομική Σχολή ΑΠΘ

Πανδέκτης (Digesta) 533

- Περίεχει το ius (= αποσπάσματα της iurisprudentia, αποσπάσματα από έργα κλασικών ρωμαίων νομομαθών)
- 3 επιτροπές των compilatores -> η μία ασχολήθηκε με το σχολιασμό στο ius civile, η άλλη με το σχολιασμό του edictum, η τρίτη με το σχολιασμό του έργου του Ουλπιανού.

Ένα τεράστιο έργο που ολοκληρώθηκε σε 3 έτη.. (‘templum iustitiae)

- Από τα 3.000.000 στίχων διατηρήθηκαν 150.000.
- Έργα 38 νομομαθών από τον Quintus Mucius Scaevola (2ος αι. π.Χ.) έως τον Hermogenianus (τέλος 3ου αι. π.Χ.).
- Προτάσσονται 3 constitutiones που αναφέρονται στη δημιουργία του έργου και ακολουθούν τα 50 βιβλία του Πανδέκτη.
- Κάθε βιβλίο περιέχει τίτλους, κάθε τίτλος αναφέρεται σε ένα θέμα και αποτελείται από αποσπάσματα έργων ρωμαίων νομομαθών.

Πανδέκτης=‘η νίκη του ακαδημαϊσμού πάνω στην πρακτική’

- Ο Ιουστινιανός συμπλήρωσε τον Πανδέκτη με διατάξεις που ονομάστηκαν Νεαραί (Novellae constitutiones)
- Ο Πανδέκτης ανακαλύφθηκε στη δύση το Μεσαίωνα και μεταβίβασε στον δυτικό πολιτισμό το απόσταγμα σοφίας της ρωμαϊκής νομικής επιστήμης.

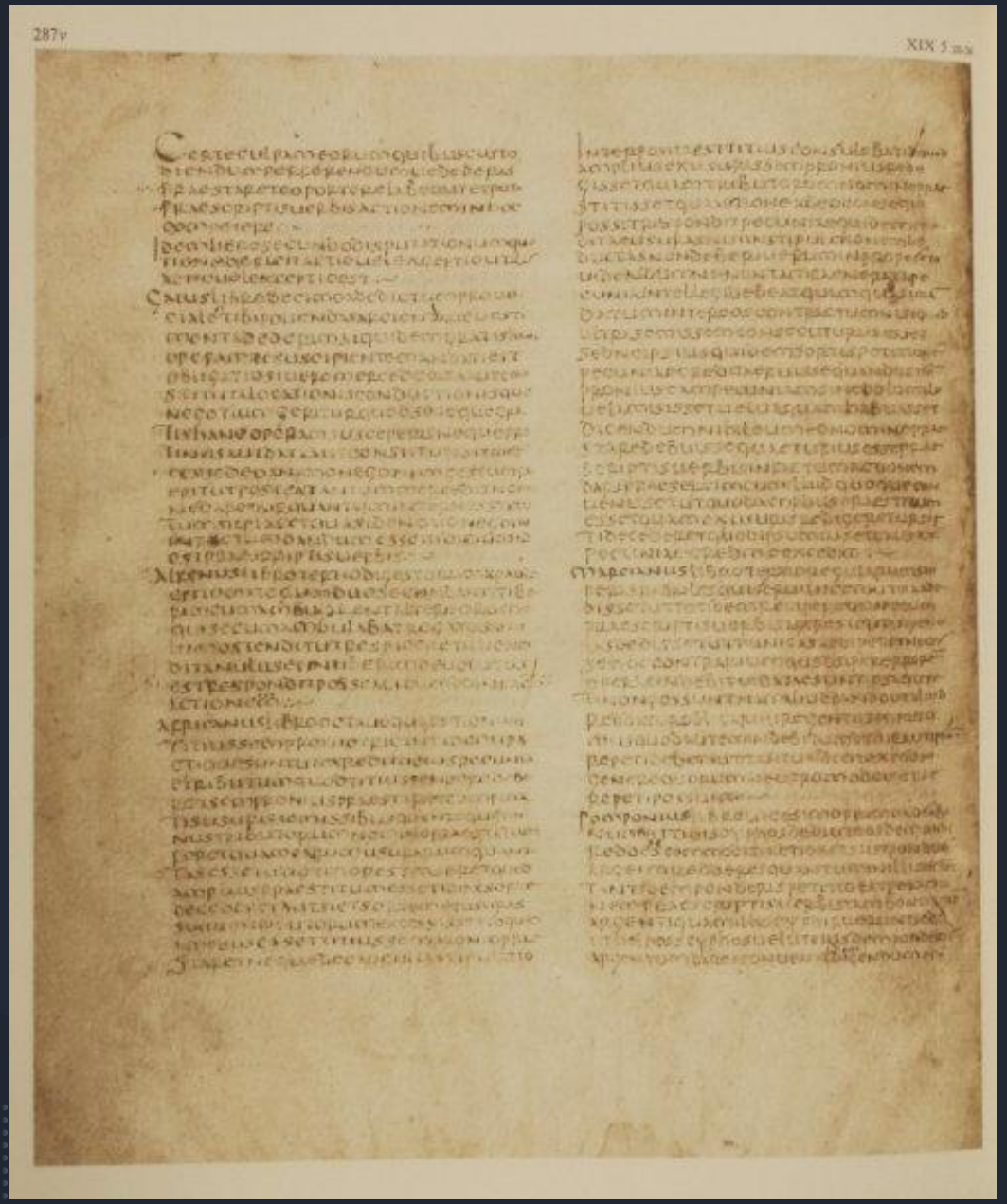

Littera Florentina

(το πληρέστερο αντίγραφο του Πανδέκτη του 6ου μάλλον αιώνα)

ΠΑΝΔΕΚΤΗΣ (DIGESTA)

Το ένα από τα τέσσερα μέρη της Ιουστινιάνειας Κωδικοποίησης (6ος αιώνας μ.Χ.)

Εκδόθηκε το 533 μ.Χ.

Περιλαμβάνει ‘ανθολόγηση’ αποσπασμάτων από έργα Ρωμαίων νομομαθών της κλασικής εποχής του ρωμαϊκού δικαίου (1ος έως 3ος αι.μ.Χ.)

Επιτροπή Τριβωνιανού (compilatores)

- Δωρόθεος
- Ανατόλιος
- Θεόφιλος
- Κρατίνος κ.ά.

Πανδέκτης/ Digesta (50 βιβλία)

- Βιβλίο (Liber)
- Τίτλος (Titulus)
- Χωρία (Fragmenta)
- Παράγραφοι
- Της πρώτης παραγράφου προηγείται το προοίμιον (Principium)
- Π.χ. D. 15, 1, 4 pr.

Νεαραί (novellae constitutiones)

- 158 γραμμένες οι περισσότερες στα ελληνικά
- Στη Δύση μεταφράζονται στα λατινικά και έγιναν γνωστές ως Epitome Iuliani από τον 12 αιώνα και μετά.

to be continued..